

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,
ahova a lap szétküldésére vonat-
: kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.
Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.
Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,
ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
: kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
: tések és hirdetési díjak küldendők. ::

I m a.

Uram, Te alkotád e szép világot,
Hatalmad fénye messze-végtelen ;
A mindenségnek titkait Te látod
S nincs rejtve Tőled múlt, jövő, jelen.
Évezredek futása, röpke pillanat
Örök atyának, Isten, Téged vallanak.

Az ösvilágnak rengeteg ködéből
Egy alkotó szavadra lét fakadt ;
Előre-végzésed kényszeréből
Sietve jut jolyam, folyó s patak.
Téged dicsőít erdő, róna, völgy, halom :
Szálljon feléd az ének buzgó ajkamon.

Te alkotád a gyarló földi férgel
S az égnek bolygó csillag-láborát ;
Te adtad élnem itt e múltó életet,
Ott túlhan azt a szebb dicsőbb hazát.
Előtted a kevély alázva térdre hull
S a büszke gög remegni, félni megtanul.

Az égilestek útjait kimérted ;
Az öserőt, Uram, Te alkotád.
Szavadra fut-kering a sok-temérdek
Örök s múlandó nagy, kicsiny világ.
„Legyen“ szavadra világokat leront s teremt :
Nálad nélkül nincs semmi jó, nincs semmi szent.

Makó.

Te alkotád az embert föld porából
Saját valódnak földi másaként,
De égi származásaul magából
Belé lelked lehelle égi fényt.
Szálljon feléd imámnak áldó ihlete,
Uram, világosság hatalmas Istene.

Te alkotád a benső kis világot :
E kis világnak titkos rejtekit ;
A szívnek röpke vágyait Te látod
S a tiszta érzelem feléd hevit.
Téged keres-kutat a vágyó gondolat
És boldogan pihen meg szárnyaid alatt.

A vágyakat Te alkotád szabadnak,
A szív sebére Te adsz balzsamot !
Te vagy segélyül gyarló porfiadnak
S megőrzöl, hogyha minden elhagyott.
Az árva biztató reménye, óh, Te vagy
Mindenható Atyám, Te jó, Te szent, Te nagy !

Nagy vagy, Uram, nagyságos dolgaidnak,
Csodálva nézem számtalan jelét.
S imája Téged áld hő ajkaimnak,
E szép világot nézve szerzte-szél.
S ha látva bölcseséged, ajkam csak rebeg :
Legyen, legyen Tiéd e néma tisztelet !

Kun Béla,
segédlelkész.

Magyar görög katolikusok.

Szabó Jenő főrendiházi tag, a magyar görög katolikusok lelkes vezére „Az Ujság” című lap ápril 28-iki számában megjelent cikkében udvarias hangon ugyan, de elég határozottan a magyar görög katolikusok irányában ridegséget és szeretetlenséget vet a reformátusok és a debreceniek szemére. Alapítja pedig ezt a vádját egyrészt arra, hogy Debrecen város nem sietett előmozdítani egy magyar görög katolikus papnevelő intézetnek itt felállítását, — másrészt arra, hogy a reformátusok konventjén senki sem kívánta, hogy a debreceni egyetemen görög katolikus teológiai fakultás is állítsassék.

Mik voltak, mik nem Debrecen város elhatározásának okai, azt nekünk tudni módunkban nem áll, — ám azt hisszük, afelől bizonyosak lehetünk, hogy Debrecen várost neheztelt határozatának meghozatalánál bármi inkább vezette, mint kálvinista felekezetesség. Ez a város bizonyára óriási áldozatokat hoz a református egyház és kivált annak iskolái érdekében, de éppúgy készséggel megy segítségére bármelyik felekezetnek. Persze azok, akik egyoldalú információkon indulnak el, csak arról vesznek tudomást, hogy mit tesz Debrecen a református oktatásügy érdekében s viszonyítva ez áldozatokat más városoknál a protestáns felekezetek javára rendszerint igen soványan adott segítséghez, elhűlnek a debreceni kálvinisták eldorádói állapotán. Holott, ha közelebbről utánanéznének, meggyőződhetnének arról is, hogy nem igen van Magyarországon még egy város, amelyik olyan nagy összegeket — s mindig olyan szíves készséggel — áldozna a kultúráért, mint ez a gyakran csúfolt zsiros paraszt fészek; meg arról is, hogy nincs még egy város Magyarországon, amelyik annyira szigorúan ügyelne a vallásfelekezetek irányában a teljes egyenlő elbánásra, mint a híres kálvinista Róma. Ha tehát a magyar görög katolikusoknak, vagy azok egy részének kívánságát Debrecen város nem teljesítette, annak más volt az oka, mint az itt soha nem tapasztalt felekezeti féltékenység, leghamarabb az, hogy Debrecen tiszteletben kívánta és kívánja tartani a magyar görög katolikusok főhelyének, Hajdudorognak, arra való igényét, hogy a magyar görög katolikus felekezetnek a jövőben is központja maradjon.

Ami meg a református egyház konventje ellen tett szemrehányást illeti, annak méltány-

talán volta már az első pillanatra szembeötlő. Ha a református konvent elé egy olyan tervet kerül vala, amely szerint a debreceni állami egyetemen egy görög katolikus teológiai fakultás is létesítették és a református konvent ez ellen a terv ellen tiltakozik: akkor még meg lehetne érteni a Szabó Jenő panaszát. Ám itt az eset nem ez. Jól tudva van, hogy a református konventnek ama feltételeket kellett tárgyalnia, amelyek mellett a debreceni református főiskolának a debreceni állami egyetembe beolvasztását megengedi. Emberfeletti, sőt embertelen, keménységet kíván a magyar református egyház vezető embereitől, aki azt kívánja, hogy ugyanakkor, amikor nagy nemzeti szempontok által vezéreltetve s egy szebb fejlődés reményében ugyan, de mégis csak temetik évszázados főiskolájukat, a saját egyházuk jövő sorsa felett érzett szorongás helyett egy más egyház érdekéért lángolás töltse be szívüket. A református egyház a debreceni egyetem ügyének ilyen elősegítésével áldozatot hozott a magyar nemzeti kultúráért. Hogy ez áldozat fejében viszont áldozatot kérjen a nemzettől, de nem a maga, hanem egy más egyház javára: ezt tőle várni joggal semmiesetre sem lehet.

Egyébiránt más a magyar görög katolikusok külön szervezkedésének ügye és megint más a görög katolikus teológiai fakultás.

A magyar görög katolikusoknak a nem magyar ajkú görög katolikusok egyházi főhatóságaitól külön szervezkedésének ügyét a legnagyobb rokonszenvvel kísérjük s az erre irányuló mozgalom elősegítése iránt közölünk bizonyára mindenki örömmel tesz meg mindent, ami módjában áll. A nagy nemzeti érdeken felül, mely ennek a mozgalomnak sikeréhez fűződik, a mi rokonszenvünknek más oka is van. Bizonyos, hogy mi protestánsok, az összes hazai vallásfelekezetek között a magyar görög katolikusokat érezzük magunkhoz legközelebb. Nemcsak éppen a közös magyarság révén, az erős hazafiság és fajazonosság által összekapcsolva, hiszen a latinszer-tartású római katolikus egyház is jelentékeny részében tiszta magyarokból áll, — hanem azért is, mert a görög katolikusok, akiknél a hierarchia, a papok megengedett házassága folytán nincsen olyan mereven szétválasztva a hívók seregétől, akik a liturgiában a nemzeti nyelvek nyitnak utat s akiknél az isteniszteletben lényeges szerep jut a népnek, sokkal közelebb állnak a protestáns demokratikus

66 2v

keresztyénséghez, mint a klérus különváltságát és uralmát minden vonatkozásban érezhető latin szertartású római katolikusság.

Am bármennyire összehoz is bennünket a rokonszenves külsőségeknek egész csoportja: a tan tekintetében a görög katolikusok semmivel sem állanak közelebb hozzánk, mint a latin szertartásúak. Az ő — bár nős papságuk ugyanazon hierarchiának tagjai; az ő — bár nem latin nyelven tartott — és bár a nép nagyobb fokú közreműködésével lefolytatott istentiszteletük csak nem magyar nyelvű isteni tisztelet. A görög katolikusok hittudománya ugyanaz, ami a latin szertartású római katolikusoké s papnövendékeik kiképzése akadálytalanul történhetik — amint hogy történik is — a budapesti egyetem római katolikus teológiai fakultásán. A görög katolikusság — amint azt Szabó Jenő is helyesen kiemeli — nem külön egyház, hanem a római katolikus egyház alkotó része. Papnövendékeinek egyetemi kiképzése érdekében tehát legfeljebb arra van szüksége hogy a római katolikus teológiai fakultáson olyan tanszék is legyen, mely a római katolikus egyház görög szertartású részének specialis kérdéseivel foglalkozzék. De külön görög katolikus teológiai fakultás s pláne csak a magyar görög katolikusok részére annál kevésbé helyén való, mert egy ilyennek létesítése után jöhetnének az oláh és ruthén görög katolikusok is, az ő részükre ismét külön egyetemi fakultások követelésével.

Mi nem tagadjuk el azt a nézetünket, hogy új római katolikus püspökségnek állami pénzen létesítését akkor, amikor ennek az egyháznak a kezén a vallásfelekezettek közötti elvi egyenlőség sérelmével és a közgazdaság rovására most is túlságosan nagy vagyonok vannak, örvendetes eseménynek nem tudjuk találni. Mégis a jelen esetben, hogy ez az új római katolikus püspökség magyar görög katolikus testvéreink részére készül, őszintén örvendünk. De már annak nem tudnánk örülni, ha — akkor, amikor mi fényes múltú főiskolánk bevonásával és jelentékeny anyagi áldozatok árán igyekszünk magunknak a létesítendő egyetemen teológiai fakultás szervezését biztosítani, a magyar görög katolikusok önálló főhatóság alá szervezésének rokonszenves eseményét egy második római katolikus teológiai fakultásnak állami pénzen szervezésére használnák fel.

Kun Béla.

Bizonytalanság.

Tisza István gróf örömhirt jelentett nekünk, midőn a dunántúli egyházkerület közgyűlésén kijelentette, hogy a lelkészfizetések rendezéséről szóló törvényjavaslat már készen is van.

Örömmel vettük ezt a híradást és még abban sem ütköztünk meg, hogy ez a fizetésrendezés nem a törvényben megállapított alapfizetés biztosításával, hanem a korpótlékok folyósításával tervezetik.

Azt mondja Tisza István gróf, hogy ez jobban van így, mert a kongrua bevallás így nem jó revízió alá. Igen helyesen, de ha már egyszer a revízió kérdése kikapcsoltatott, nem állotta volna semmi nehézség az útját a 2400 koronára való kiegészítésnek sem.

Mert akárhogy forgassuk is ezt a dolgot, elsőben mégis az lett volna a természetes, hogy az alapfizetésünk meglegyen s azután jöjjön a korpótlék.

Ugy mondatott azonban, hogy a korpótlékokkal épen ezen 2400 koronás lelkészi alapfizetés megteremtése céloztatik. Az állam e szerint a korpótlékokat folyóvá teszi mindaddig, amíg a lelkészek fizetése a minimális összeget el nem éri. A korpótlékot tehát tulajdonképpen meg nem adja s tényleg csak az alapfizetésig való fokozatos kiegészítést eszközözi. Helyeselni ugyan semmiképpen nem lehet, hogy a törvény ilyen módon magyaráztassék és az abban foglalt ígéret ilyen szűkmarkúlag teljesítették, de gyakorlatilag el lehet azt fogadni. Azonban már most le kell szegezni, hogy nekünk jogunk van a törvény értelmében mind a 2400 koronás alapfizetéshez, mind a korpótlékokhoz. Még azt is fel lehetne vetni, hogy ehhez a korpótlékokhoz a 2400 koronánál nagyobb fizetésű lelkészeknek is igényök lehetne, hiszen idővel az ő szükségleteik is nőnek és az ő családjuk is szaporodik, de ezt hagyjuk most homályban.

Abban azonban világosan kell látnunk, hogy kiknek adatik meg most a korpótlék és mennyi adatik meg nekik.

Az első kérdésre mi úgy gondolkozunk, hogy a korpótlék a minimális 2400 koronáig mindenkinek megadatik, akinek fizetése ez összegben alól marad.

A „mennyi“ kérdésében azonban meglehetősen tétovázva állunk, mert az ide vonatkozó kijelentések homályosak.

Az, hogy mindenkinek ki fog egészíteni a fizetése (fokozatosan vagy egyszerre?), azt a törvény szavai kétségtelenné teszik. De azt, hogy most mennyi adatik, nem tudjuk a Tisza István gróf fontos nyilatkozatából megállapítani.

Az mondatott Léván, hogy „visszamenőleg“. Ez a kifejezés azt jelentené, hogy akinek ahány korpótlékra jogosultsága van, az visszamenőleg most részére folyóvá is tétetik.

De az is mondatott, hogy „ez év elejétől fogva“. Ez a kifejezés már nagyon elásztikus és az előbbi visszamenőleg jelzőt felettébb korlátozza.

Megtörténhetik tehát, hogy csak egy korpótlék tétetik folyóvá és ez 1912 január elejétől. De hát az addig elszünetelt és tisztességes szegénységben eltöltött szolgálati évekkal mi lesz? És mi lesz azokkal, akiknek korpótlék jogosultságuk még nincsen? Mely évtől számítatik szolgálatuk? És mi lesz az 1600 koronán felüli, de 1800 koronát meg nem ütő

fizetéssel bíró lelkészekkel és mi lesz a többiekkel s mi lesz a végleges rendezéssel?

Mindezt mind szeretnénk tudni a magunk tájékoztatása és a magunk megnyugtatása végett. Azért midőn hálásan köszönjük a biztató híradást, mely Léván, a dunántúli egyházkerület közgyűlésén adott, arra kérjük azokat, akiket illet, akik ezt a lelkészi fizetésrendezés dolgait intézik, sürgetik, tudják, hogy azt, amit elhatároztak, azt, amit kisürgettek, azt, amit megtudtak, velünk, szegény papokkal vagy legalább egyházunk hivatalos hatóságaival is tudatni sziveskedjenek s kérjük ezt különösebben Tisza István gróf úrtól, ki eddig a legtöbbet mondott s akinek nem lehet a célja, hogy akiket annyira lekötöleztet, bennünket, kongruás papokat, minden örömünk mellett is bizonytalanságban hagyjon.

Szabó József.

A magyar református lelkészi állás főbb problémái a XX. század elején.

II.

A lelkészi állás viseléséhez bármily nagy idealizmus szükségeltetik is, azt a mindennapi élethez való vonatkozásában kell szemügyre venni. Már maga a templomi szószék, amelyen a lelkész hivatása legfőbb kötelességét fejt ki, „nem az ég fellegei s az imádkozó angyalok között állanak” — amint Gerok igen szépen fejtegeti egyik beszédében — „hanem a „bűnös világ közepett”. Azért a lelkészképzésnél — már hogy a problémák fejtegetésénél bizonyos sorrendet tartsunk — a kiképzésnek a sarkalatos elve a gyakorlatiasság legyen. A theologiai intézeteknek nem lehet a célja tudósok nevelése, mert hiszen a tudományosság iránt való mélyebb hajlam az egyének nagyobb részénél hiányozván, nem is volna a cél elérhető. Azon csak örvendeni tudunk, ha a lelkészek közül egyik-másik a közönségesség határain túlemelkedve, szabad idejében tudományokkal foglalkozik, de ismétellen hangsúlyozom, a mi magyar népünknek nem tudósok, hanem gyakorlatiasan gondolkozó lelkészek kellene, akik tudnak velők élni és érezni. A mi népünk tiszteli a tudós lelkészeket, csak nem rajong értök. Nem is azt nézi, hogy mily mély a tudásuk, hanem hogy tudásukat az egyházi élet kifejtésében, az egyházközség kormányzásában, főképen gondolatainak előadásában miképen juttatja kifejezésre. Akinek jó hangja, jó előadása van, az a képzett ember a mi hivatásunk legnagyobb részénél.

Itt rá kell térnem — bármily kényes hűrt pengetek is — a lelkészi pálya választására. A katolikusoknál bizonyos vizsgálat alá vetik a lelkészi pályára lépni szándékozókat, hogy vajjon testileg megfelelők-e. Pedig itt a külső, az organum nem olyan irányadó, hiszen nem szabadválasztás van, hanem püspöki ki nevezés s ha valaki képzett, okos ember, még ha nem is kiváló szónoki képzettséggel bír, megkapja legtöbb esetben a tehetségéhez méltó állást. Nálunk a szabadválasztásnál száz eset közül kilencvennyolc esetben a külső előnyök érvényesülnek. A mi népünk sokáig

jut még a műveltségnek arra a fokára, amelyen a választásban a lelkésznel a külső előnyöktől eltekint. Utalok annyi meg annyi lelkészársam szomorú történetére, akiknek igazi hivatottság, tudományos képzettség birtokában eldugott, kicsiny egyházakban kell le élni életüket, holott ambíciójuk mindig nagyobb s megfelelőbb munkakör keresése lett volna, de a természet a belső, a szellemi előnyök mellett megtagadta tőlök a külső előnyöket. A gondviselés különös adománya, ha valakinél mindakettőt megtaláljuk. Egy pár évvel ezelőtt káplánomat rendes lelkésszé választották meg s így helyére mást kellett hozatnom. Ajánlottak egy jóra való, tehetséges, törekvő fiatal embert. Irtam neki, hogy jöjjön el s predikáljon a templomunkban a legközelebbi vasárnap. A predikálás megtörtént. Már az istentisztelet után sügverbűgva mondogatta a templomba járó közönség: hát ez lesz az új káplán? mily gyenge ember! nem lehet a szavát érteni! Ha ez lesz a káplán, akkor ők nem jönnek a templomba, ha ez predikál stb. Ezen kifakadásokkal szemben nem tehettem egyebet, mint megírni annak a fiatal embernek, hogy a mi nem valami szerencsés akusztikájú templomunkban nem alkalmazhatom. Őszintén mondván, a mi templomi gyülekezetünk kívánsága előtt, tekintve, hogy az évnek minden szakában telt templom előtt predikálunk, meg kellett hajlanom. Nem akartam, hogy elszokjanak híveink a templomtól, akiket az általam nagyrabecsült elődöm oly odaadó buzgalommal szoktatott a templom látogatására. Ime a sok történet közül egy! Az a derék, jóra való fiatal ember már a kezdetnél érezte ennek a mi nehéz pályánknak szűrő tövisét.

De hát nem volna-e valamelyes mód arra nézve, hogy a jó tehetséggel bíró gyengébb organumú ifjakat visszatartsunk a lelkészi pályára való lépéstől? Talán jóakarató figyelmeztetés, hogy a lelkészi pályán a reformátusoknál alig van tér a tehetség érvényesítésére s más pályán nem annyira a fizikum, az organum a fő, hanem a szorgalom, a vele született tehetség. De ugyan ki vállalkoznék egy a jövőbe reménnyel tekintő, a tettvágytól hevülő ifjú szemébe megmondani: Ne menj a lelkészi pályára, nem neked való! a természet mostoha volt hozzád s nem adta meg neked az ezen álláshoz szükséges előnyöket?! Talán a szülők mondják meg mindezt, akiknek sem szellemi, sem testi tekintetben nincsen tökéletlen gyermekök, hacsak azok ép testtel és ép elmével születnek. Vagy a gyakorlati theologia tanára tartson mindjárt a felvételnél szónoklati próbát s jelentse ki a megtartott próba után, hogy kiknek nem ajánlja a lelkészi pályát? Mindez kegyetlen, talán drasztikusnak mondható eljárás volna, de hány ember szívéből vennénk ki a szűrő, a fájdalmat okozó tövist, amelyet e pályára lépve, élete végéig kell keblében hordozni, mert képzeljük el csak, hogy az a kiváló, tehetséges lelkész, akit társai a tanulás ideje alatt tisztelettel vettek körül, a természet mostohasága következtében kinlódnia kell nekik szegényen, nyomorultan oly környezetben, ahol nem értik meg s még alkalm sincsen a munkálkodásra, míg akik a tanulást, a képzettség megszerzését csak játéknak tekintették, mint a természet édes gyermekei előre haladnak s gúnyolódva emlegetik azokat a bolondokat, akik még tanulással, nagy szorgalommal akarnak érvé-

nyesülni a lelkészi álláson. A sorsnak kegyetlen iróniája ez. Igaza van egyik egyházi írónak: „Sehol sem érvényesül oly következetesen, oly kegyetlenül a praedestinatio, mint a lelkészi állásnál”. Mintha hallanám a felém zúduló ellenvetéseket, hogy a dolgot nagyon sötét szemüvegen nézem, vagy legalább is subjectív érzelmek játszanak nálam közbe a lelkészi állás választásának nagyhorderejű problémájánál. Isten látja lelkemet, hogy a pessimismus az életnek reám zúduló nagy csapásaiban is távol állott tőlem s még azzal sem igazolhatnám ebben a kérdésben elfoglalt álláspontomat, hogy ime a többek között nekem is a csalódás mezejét jelenti a lelkészi állás. Nekem nem csalódást, hanem igazán olyan munkakört hozott, amely ellen nem panaszkodhatom. De vajjon elmondhatja-e ezt minden töprengő, a sors iróniáját fájlaló lelkésztársam? Amint az életet, a valót ismerem, hányan tesznek maguknak szemrehányást, hogy ábrándképek után futkostak, amelyek a rideg valóságban nincsenek sehol. Más állásnál is nagy szerepe van annak a „bolond”-szerencsének, de fájdalom — és ez a legkülönösebb — sehol sem annyira, mint a legideálisabb állásnál, a lelkészi állásnál.

Egy módot mégis gondolok a fentebb vázolt visszás helyzet szanálására. A theologiai pályára lépők kezébe úgyis kell tanulmányi rendet adni. Ezen tanulmányi rend elején bevezetés gyanánt szépen ki lehetne fejteni a lelkészi állás nehézségeit s utalni lehetne arra, hogy aki erre a nehéz pályára akar lépni, okvetetlen vessen számot fizikumával, organumával. Hiszem, hogy okos, tapintatos tanács sokakat visszatartana arról a pályáról, amely több töviset terem, mint virágokat. Elvégre nem az a célunk, hogy a liberalismus nevében minél többeket csalogassunk arra a pályára s aztán kitegyük őket a szomorú csalódásnak, a keserű elégedetlenségnek.

Dr. Veress István.

Az alsószaboles—hajduvidéki egyházmegye közgyűlése.

Május 7-én tartotta meg egyházmegyénk közgyűlését, melynek tárgyait az előző napi lelkész-értekezlet teljesen előkészítette.

Mintegy 60—70 alkotó tag volt jelen, midőn felhangzott esperesünk ajkáról a megnyitó imádság a „világosságnak, tanácsnak és értelemnek Istenéhez”. Áhítatos, buzgó, szívhez szóló, kifejezéseiben is gyönyörű fohász volt, miért is egészében jegyzőkönyvbe venni rendeltetett.

A világi elnöki széklet az új főgondnok beiktatásáig Padrah Sándor közjegyző, tanácsbíró foglalta el.

Megbízó levelek bemutatása, távollevők igazolása után, a múlt gyűlés óta történt szavazásokról tétetett jelentés, melyek szerint főgondnokul, az összes egyházak szavazatával Kovács Gyula vármegyei alispán választatott meg. Lelkeszi tanácsbíró: Bertalan Gábor csegei lelkész; tanár-képviselő: Köblös Sámuel, Bakóczy Endre és Márk Imre lett. Úgyis szintén választatott 7 tanító képviselő is.

Ezután tudomásul vétetett, hogy a hajdúböszörményi egyház lelkészül Marjay Péter nagylétai lelkészt választotta meg.

Most következett az ülés fénypontja, a közszeregetben álló új főgondnok beiktatása.

Benkő Lajos, Belováry Lajos és Csuka Lajos hívta meg a főgondnokot állása elfoglalására, akit beléptekor lelkes ováció fogadott.

Esperes urunk köszöntötte s az egyházmegye örömeinek, goldogságának adott kifejezést, hogy a főgondnoki székbe oly embert sikerült megnyerni, kinek „működése: közismert; egyénisége: közkedvelt”.

Eskütétel után meghatva kezdett szólni az új főgondnok.

„Első szavam, — kezdte, — a hála szava“ a kitüntető bizalomért. Majd jövődő működését ezen két szóval körvonalozta: hithűség és liberalismus. Végül, hogy szíve hálás érzelmeit külsőleg is kifejezésre juttassa, bejelenti, hogy 1000 koronás alapítványt tesz s annak hovaforrását egyházmegyénk bízta.

A vallástételre és a nagylelkű adományra hozszantartó éljenzés és taps volt a válasz, melynek lecsillapultával esperes úr még egyszer egyházmegyénk örömeinek adott kifejezést. Méltó ez öröm, mert hiszen a főgondnoki székfoglalóból kitűnt, hogy ő épen abban a jegyben akarja működését folytatni, amely egyházmegyénket mindenkor jellemezte. De méltó örömünk azért is, mert főgondnokunk adománya az ő áldozatkészségét is felragyogtatja.

Esküt tett az új lelkészi tanácsbíró, Bertalan Gábor is, kit egyenessége, nyíltsága és igazságszeretete tett érdemessé e tisztségre.

A személyi változások bejelentése kapcsán szomorú szívvel emlékeztünk két halottunkról, a hirtelen és korán elhunyt nánási papról, Baróthy Istvánról és a hűséges munka teljesítésben töltött élet végén eltávozott Dobos László nánási tanítóról.

Megemlékezett gyűlésünk még egy halotról, ki ugyan nem egyházmegyénk kötelékébe tartozott, de aki mindnyájunké volt.

A lelkészi kar szemefénye, büszkesége és gyöngye, a Kálvineum egyik vezérapostola és szónoka, az üstökösként letűnt túri pap, Gergely Antal ez, kinek emlékét a nagy veszteség felett érzett igaz bánat érzései között örökíti meg egyházmegyénk.

Nyolc tanító tett ezután esküt, kiket esperes úr lelkes szavakkal üdvözölt, mint akik a legfelségesebb, legdicsőbb munkára kötelezték el magukat: embereket formálni, Isten dicsőségére, haza boldogítására.

Ugyis szintén szíves szavakkal fordult esperes úr az újonnan választott tanár és tanító képviselőkhöz is, mert hiszen egyházunk egyik fentartó oszlopa a tanügy volt mindenkor.

Ezután bejelentések következtek.

Balmazmagyarújváros két új iskola felállítását munkába vette. Hajdúszovát köteleztetett, hogy egészségtelen paplakása helyett újat építsen. Nádudvaron egyházfentartási alapot létesítettek; a tantermet korszerűen átalakítják s új iskolák állítása tervbe van véve. Nyíracsad új paplakot épít. Tetetlen iskoláit felszerelte. Tiszadada iskoláit új padokkal szerelte fel s 1914-re új iskolát állít.

A tiszanyfalui lelkész a hozzá tartozó rakamazi filiában vallásoktatást végez, melyért mindez ideig a rendes kálvinista honorálás volt a tiszteletdíja: semmi. Egyházmegyei felszólításra a presbiterium 50 koronát állított be e célra a költségvetésébe, míg a fuvar természetben vállalta. Ámde az egyházközségi közgyűlés a fuvar adását megtagadta, miért is egyházmegyénk intelmét fejezte ki e szükkeblőség felett.

Az ORLE alapszabályainak megerősítése örvendetes tudomásul vétetett.

Az erdővidéki egyházmegyének köriratához, — mely szerint a lelkészi fizetés korszerűen rendezzessék, e célból országos mozgalom indíttassék, tavaszi konventi ülésre e végből felirat küldessék, — gyűlésünk csatlakozik.

Ilyés Endre tanácsbíró előadásában gyűlésünk meglette a szükségesnek látott változtatási javaslatokat azokon a kerületi tervezeteken, melyek a lelki gondozás teljesítéséről és az egyházlátogatási jegyzőkönyvről szólnak.

A tanító-egylet beadványainak tárgyalásánál egyházmegyénk kimondta, hogy szükségesnek tartja a tanítói helyzet korszerű megváltoztatását: a tanítói fizetéseknek olyan megállapítását és kiszolgáltatását, hogy az megfelelő és a megélhetést biztosító legyen; ahol a tanítói földek már régebben megváltattak, ott azok a mai értéknek megfelelően emeltessenek; jövőre nézve a földek és lakások csak akkor váltassanak meg, ha az egyházmegye azt fontos egyházi s iskolai közérdek szempontjából szükségesnek tartja.

A Szügyi József által szerkesztett „Népiskolai Karénektár“-t gyűlésünk megszerzésre ajánlja.

A számszéknek a közpénztár és nyugdíjintézet számadásairól szóló jelentése elfogadtatott s ennek kapesán 2361 korona egyházmegyei függő adósság kifizetésére közpénztárnok utasított.

A balmazmagyarújvárosi nagymérvű egyházi adóhátralék behajtása végett az alispáni hivatal megkerestetik.

Ezután szomorú része következett gyűlésünknek. Hajdúböszörményi presbiterek felebbezése lelkész meghívás, paplak építés és drágasági pótlék ügyében.

Itt szószerint átveszem a „Lelkészegyesület“ 15-ik számának tudósítását, mely szóról-szóra ezt írja:

„Kellemetlen, sőt megdöbbentő hangulatot keltek a hajdúböszörményi nagy gyülekezetből felkerült ügyek és felebbezések, hol a presbiterium egyrésze — úgy látszik — hivatása magaslatán nem áll, a nyugodt, építő munkálkodást folytonos és alaptalan felebbezésekkel zavarja, melyekben ildomtalan, gyanúsító hangot használ, a vezetőséget sértegeti, gyanúsítja, sőt egy esetben arra is vetemedett, hogy az esperes rendeletét tárgyalva egyik gyűlésén, azt többséggel nem vette tudomásul és így az egyházi felettes hatóságnak ellenszegült. És mintha be akarta volna szemléltetnie is mutatni a gyűlés színe előtt a maga viselkedését, épen olyan presbitert küldött oda is egyikük képviselőjében, kit ottani ildomtalan magaviseletéért az elnöklő esperesnek rendre kellett utasítani“.

Eddig és így szól a „Lelkészegyesület“ tudósítása,

melyhez még hozzáteszem, hogy a szóban forgó presbiterek ellen egyházmegyei közgyűlésünk fegyelmi eljárást rendelt el s hogy a rendre utasított képviselő Kis Szabó Mihály volt.

A hajdúnánási lelkészválasztás, illetve meghívás jóváhagyásánál fontos elvi kérdésként gyűlésünk kimondotta, hogy az E. T. II. t.-c. 38. szakaszának első bekezdése, a meghívás útján való betöltésnél figyelembe nem jöhet.

Apróbb ügyek elintézése után az ülés, az új főgondnok eltelésével véget ért, mielőtt még hitelesítőül az elnökségen kívül Mészáros Lajos, Békty Lajos és dr. Nagy Gábor küldettek ki.

Gyűlés után az új főgondnok tiszteletére 100-nál több terítékű bankett volt, melyen a vármegye s Debrecen minden társadalmi rétege képviselve volt. Esperesünk és új főgondnokunk ünneplése vonult végig itt a tósztok hosszú során.

A tárgyalási bírósági ügyek közül említésre méltó az asszonyvásárlás lelkészválasztás megsemmisítése, melyet delegált bíróságunk a megállapított szabálytalanságok miatt semmisített meg, elmarasztalván a költségekben az ottani akkori esperest és presbiteriumot.

Végül, mielőtt tudósítói tollamat letenném, itt a nagy nyilvánosság előtt kötelességem válaszolni a hajdúböszörményi ügyekkel kapcsolatban a „Hajdúböszörmény és Vidéke“ című lap szerkesztőjének, dr. Molnár István főgymnasiumi tanár úrnak.

Nevezett lap tudósítást közöl gyűlésünkről s megemlékezik arról is, hogy alulírott szintén elítélőleg nyilatkozott az előadói javaslatban fegyelmi eljárásra javasolt presbiterekről. Mire a szerkesztő ezt a szerkesztői megjegyzést teszi rólam: „Ez az ember járt ide hozzánk több ízben prédikálni az egyháza segélyezése végett. Akkor valószínűleg másképp beszélt a böszörményi presbiteriumról“.

Erre a hazabeszélési ízű szerkesztői megjegyzésre válaszom ez:

Igenis én voltam az, ki egyházam megépíthetése végett, mint annyi sok helyen, Böszörményben is prédikáltam két ízben. És mint akkor is, ma is hirdetem, hogy olyan áldozatkésztséget, mint amelyet a böszörményi hívek tetekben kimutattak, sehol nem találtam útjaimban.

De az Isten országa megépítése érdekében tett prédikálási útjaimban, az Isten dicsőségére nyert adományok fejében lelkiismereti szabadságomat és egyházi közügyeinkben szabad vélemény nyilvánítási jogomat el nem adtam, el nem adom s eladni sem fogom soha.

Higye meg a szerkesztő úr, hogy a nem az én személyemnek, de szegény és adósságokba merült egyházam javára tett adományokért, egyetlen egy gyülekezet sem kívánta megvásárolni bensőmnek legszentebb jogait: bizonyára a most haragvó, szóban lévő böszörményi presbiterek sem; hiszem, még Kis Szabó Mihály presbiter úr sem.

Nyírmártonfalva, 1912 május 12.

Ajtay Jenő,
ref. lelkész.

Néhai Szalay Pál református lelkész életrajzi adatai.

Született 1839 augusztus hó 20-án, Szatmár megye Érkörtvélyes községben, Szalay József—Pataki Zsuzsanna némes szülöktől. Elemi iskoláit s a gymnasium I. osztályát anyai nagybátyjánál, érszentkirályi elkész, Pataki Sándor felügyelete alatt elvégzése után, az 1853-ik évben a debreceni főgymnasium II-ik osztályába felvétetvén, ez időtől kezdve a gymnasiumi, bölcsészeti és theologiai tanfolyamokat Debrecenben végezte. Ez idő alatt 5 évig, mint gymnasia, az Andaházy—Szilágyi-intézetben nyert teljes ellátást. Negyedéves theologus korában pedig a tanárkar által kollégiumi gazdának megválasztott s e hivatalt 1 évig közmegelegedésre folytatta. 1865 március 21-én Szovátra akademikus-rektornak ment. Itt működött 3 évig — 1688 március 21-ig. E közben 1867 áprilisban az első lelkész-képességi vizsgát letette. Rektorsága bevégezése után, 1868 áprilisban káplánnak Békés megyébe, Gyomára ment, innen 5 hó múlva, miután főnöke elhunyt, Bihar megyébe, Élesdre távozott. Itt káplánkodott 1869 ápril közepéig, amikor is a második lelkész-képességi vizsgát letéve, ugyanezen év május 9-én Hegyközpályiban rendes lelkészül megválasztott. Pappá szentelése 1869 augusztusban ment végbe.

Hivatala elfoglalása után 3 év múlva, 1872 okt. 28-án megnősült, feleségül vévén özv. Buday Andorné szül. nagyilosvai Hlovay Krisztinát. E házasságból egy gyermek született: Szalay Dezső, nevelt gyermekei: Buday Elemér és Tihamér.

1869—1912-ig itt élt, egyháza anyagi és szellemi felvirágoztatását szíven viselve. Mint haladt előre ez idő alatt az egyház, bizonyítják a jegyzőkönyvek. Az 1870-ik évben a roskadozó ellkészlak nagyrészben újonnan építettett. Az 1889. évben a lelkészlak után épült az új iskola és tanítói lak, újonnan vásárolt telken. Az 1901-ik évben pedig 12,000 korona költséggel templomunk renováltatott s új harangok szerzetettek. Azután orgona-alapot létesített, saját egyházában addig gyűjtötte reá az összeget, hogy 1912. évben, hűsvétra, — már betegen — az orgonát felszentelhetette. Tevékenysége még itt sem állott meg, újabb gyűjtést indított toronyórára, de a kéréseket halál nem engedte bevégezni, kidőlt az élők sorából.

Ime ez idők leforgása alatt, buzgóság, egyetértés s szilárd akarat mellett, semmi vagyonnal nem bíró egyháza ennyire haladt. Legyen áldott emléke!

A máramaros—ugocsai református egyházmegye tavaszi közgyűlése.

Április 24-én a történelmi nevezetességű Huszton tartotta a máramaros-ugocsai egyházmegye tavaszi közgyűlését, nt. Biky Ferenc esperes és nmélt. György Endre egyházmegyei gondnok kettős elnöklése alatt.

A templomban megtartott reggeli istentisztelet után — amelyen a nemrég elválasztott viski lelkész: Mikó Imre emelte alkalmi imájával a hívó

lelkeket Istenhez — az állami polgári iskola tornatermébe vonultunk, ahol esperes úr mélytartalmú és történelmi vonatkozású imájával kezdetét vette a közgyűlés.

Ez alkalommal a megnyitó beszédet is esperes úr mondotta. Elsőben is megemlékezett a testvér egyházmegyék halottairól: Pap József adorjáni lelkészről, ki egyházmegyénk szülötte volt és kápláni éveit itt töltötte; Segesvári Józsefről, a nagykarolyi egyházmegye volt nagyérdemű espereséről, ki egyházmegyénk iránt is mindig meleg érdeklődéssel és vonzalommal viseltetett; a nagyszónok Gergely Antal mezőtúri lelkészről, ki férfikora legjava idejében dőlt ki közülünk. Áldás emlékökre.

Majd áttért a debreceni főiskola jövődjére. Vannak, akik a legszebb reményeket fűzik a debreceni főiskolának állami egyetemmé való fejlesztéséhez, de viszont vannak aggódó lelkek, akik félnek, hogy — ha kiesett a főiskola a református egyház kezéből, egy végvárral ismét kevesebb lesz. „Melyik volna jobb? Nem tudjuk. Higyjük és reméljük, hogy az átalakulás áldásos lesz a református egyházra és a tudományra egyaránt.“

Örömmel jelentette esperes úr, hogy az egyházmegye területén levő egyházak kivétel nélkül egyhangúlag hozott határozataikban fejezték ki bizalmukat és tántoríthatlan ragaszkodásukat György Endre főgondnok úr iránt. Főgondnokunk a gyűlésen megis jelent és kéri, hogy a lemondó levele ez alkalommal ne tárgyaltassék, hanem az őszi gyűlésre tűzessék ki. A tetszés szava: az „eljen“ hangzott el ezen kijelentésre az egyházak képviselőinek ajkairól, abban a reménységben, hogy szeretett főgondnokunk akkor is engedni fog a közóhajtásnak és nem fogja elhagyni oly hosszú idő óta igaz hűséggel betöltött elnöki székét.

A tárgysorozat 39 pontból állott.

Főtiszt. püspök úr köszönete az üdvözlését tudomásul vétetett és levele az irattárba tétetni rendeltetett. Esperes úr időszaki jelentése intézkedéseiről és az általa kezelt pénzekről helyeslőleg elfogadott és a szokásos felmentvény megadatott. Az egyházi számadások megvizsgálásáról szóló jelentés bizony szomorú volt, mert sok egyházközségben a hátralékok összege nagy mértékben emelkedett.

Majd helybenhagyatott az egyházmegyei közpénztár, orsz. özvegy-árva gyámintézet és az egyházmegyei gyámintézet számadásáról szóló bizottsági jelentés.

Megerősítették az újonnan elválasztott lelkészek: Tiszaújlakra Sarkadi Mihály egyházmegyei tanácsbíró, Viskre Mikó Imre, Nagyszöllőre Biky Ferenc esperes.

Az 519—1908. és az 569—1911. sz. s a parochiális körökről szóló egyházkerületi határozatok tudomásul vétettek, de intézkedés nem vált szükségessé, mert egyházmegyénk területén 2 vagy több lelkéssel bíró egyház nincsen. A máramaros-szigeti lyceum 252,700 koronás kölcsöne ügyében névszerinti szavazással döntött a közgyűlés s a kölcsön fölvételére az engedély megadatott.

Az államsegély-kérvények elbírálása és a segélyek kiosztása, mint mindenkor, úgy most is az államsegélyosztó bizottságra bízott.

Az erdővidéki egyházmegyének a lelkészi fize-

tés rendezése tárgyában megküldött indítványa felett napirendre tértünk azon indokból, hogy épen az egyetemes konvent április hóban tartott gyűlésében hozott a lelkészi fizetések rendezése ügyében érdemleges és az indítványnak megfelelő határozatot.

Még egyes egyházak építkezési, telekvételi és eladási ügye következtén, közgyűlésünk az elnökség éltetésével $\frac{3}{4}$ 12 órakor véget ért.

Délután közigazgatási- és fegyelmi bírósági ülés volt.

tivadari.

Emlékezzünk régiekről.

Irta: Zoltai Lajos.

Monostor.

Debrecen város határában lévő pusztai templomhelyek közül 1911-ben a monostori „Templomdombot” ásattuk meg. Ez a Templom-domb, a gazdasági akadémiától északnyugatra, $\frac{3}{4}$ részben az akadémiának átengedett városi birtokon, $\frac{1}{4}$ részben a hajdúhadházi határhoz szakitott „monostori részen”, Antal Bálint alsójózsai lakos földjén emelkedik, 3–4 méternyi magasságra, a debreceni határba tompa ékalakúan benyúló hadházi határ sarkán. Tetejében határdomb és határkő áll, mely mellett keskeny dűlőt vezet az akadémiától a debreceni monostori erdőre s azon keresztül Alsójózsára; épen a határdombnál másik dűlőt ágazik ki a hadházi tanyák felé. A templomdombtól északra és délre egy-egy kisebb és nagyobb domb, ezektől nyugatra pedig széles, mély völgy tűnik szembe. A három dombon, valamint a völgy átellenes partján sűrűn fordulnak elő olyan cserepek, amelyek a török világban elpusztult Monostor falvának helyét jelölik. A templomdombon pedig, melyet az eke évről-évre bontogat, nagyon sok a téglá- és vakolattörmelék. Rácz József hajdúhadházi jegyző beszélt, hogy amikor a gazdasági iskolában tanult, a téglafalat bontogatva, kutya-bőrre írott oklevelet talált, amelyet ő Röttler József akkori intézőnek adott át. Sajnos, ezen régi írásnak az akadémiában semmi nyoma sincsen.

A templomdomb megásatására augusztus 8-án tartott helyszíni szemle után határoztuk el magunkat, minekutána a gazdasági akadémia igazgatóságától erre engedélyt, arra nézve pedig ígéretet kaptunk, hogy költségünkre napszamosok felfogadásáról gondoskodni fog.

A domb megásatásában némi akadályul szolgált a dombtetőn elhelyezett határjel, amelyet meg nem háboríthattunk. Ez pedig körülbelül kilenc □-méternyi területet foglalt el s épen a szentély elibe esett. A mellette délfelől húzott 12 méter hosszú kutató árokkal találtunk reá a szentély falaira s ezen a nyomon tovább haladva, kibontottuk a félköríves záródású apsiszt s az osztatlan hajó északi és déli falainak egy részét, valamint a nyugatra néző homlokzat alapját.

Igy megállapíthattuk a templom méreteit, alakját s hozzávetőlegesen következtetést vonhattunk építésének idejére.

A templom egész hossza, a falak külső szélei között mérve, 19,60 méter, ebből a diadalív falai

nélkül 7,1 méter esik a szentélyre, 12,5 méter pedig a hosszajóra. A hajó külső szélessége 8,5, a szentélyé 6,20 méter. Érdekes, hogy a szentély tengelye nem esik össze a hajó tengelyével; hanem az építőt az aszimmetriát azzal igyekezett eloszlatni a gyülekezet előtt, hogy a diadalív déli falát ép olyan hosszúra nyújtotta meg, amennyire a vele szemben álló északi fal benyúlik a szentély és hajó között. A szentélynek és a hajónak ilyenformán szabályellenes elhelyezkedését látjuk a mezőtelegdi részben román-, részben csúcsíveskori templom alaprajzán. (Bunyitay, Vár. püsp. tört. III. 430. 1.) Belől oszloplábakat, kívül támfalakat sehol nem találunk. E körülménnyel fogva a XIII. század első felébe tehetjük a templom építésének korát. A hajó és szentély déli falai 65, nyugati és északi falai 95–100 cm. vastagok. A déli falból és apsisból $235 \times 185 \times 60$, $240 \times 156 \times 43$, $255 \times 155 \times 40$, illetőleg $230 \times 150 \times 45$, $230 \times 138 \times 40$, a nyugati és északi falból $238 \times 125 \times 47$, $258 \times 200 \times 45$, $260 \times 200 \times 54$, $274 \times 125 \times 47$ mm. mértékű téglákat szedtünk ki. Terméskövet, faragott követ egyet sem találtunk. Tornya nem volt a templomnak. Sekrestyéje a szentély északi fala mellett állhatott, de épen itt két nagy élőfa s egy korábban vájt gödör a további megfigyelést lehetetlenné tette.

A falkereső árkokon kívül a hajó belsejében két nagyobb árkot ásattam. Úgy ezekben, mint az előbbiekben sok széthányt emberi csont került elébünk. Teljesen bolygatatlan csontváz csak kettő volt 1,70–1,90 méter mélységben. Ezek közül is csupán az egyiknek dereka körül találtunk bőrvőre szegezett díszítő bronzlemezeket, néhány füles bronzgombot, egy dénárt, amelynek felirata és figurái a rézroszda miatt kivehetetlenek. Másik csontváz mellől csonka szíjvéget vettünk ki. Szórványosan leltünk néhány koporsószeget s egy rézcsattot. A templomon kívül ezúttal nem ásattunk.

A monostori templom középnyagúságú falusi egyház volt. A debreceni határban eddig kikeresett régi templomok közül alap-elrendezésére, terjedelmére nézve nagyon hasonlít az ohati és a zámi apátsági templomhoz, amelyek szintén köríves záródású apsisal bírtak, s amelyeknek hossza, szélessége is majdnem annyi volt. Tértfogatra nézve hasonló volt a parlagi poligon záródású templom is. Róman-korbéli, de jóval kisebb volt és egyenes záródású szentéllyel bírt a mátai, csécsi és a halápi templom.

Az ásatás alkalmával szereztünk Monostoron, a templom közelében talált középkori 3 vassarkantyút s egy bronzsarlót, ez utóbbinak azonban a hajdúhadházi Poroszló-pusztára a lelőhelye.

A debreceni és hadházi Monostor ma együttvéve mintegy 1700–2000 kat. hold kiterjedésű. A monostori templomdomb mostani birtokjogi állapotából, valamint XIV. és XV. századbéli több oklevél tartalmából azt a következtetést vonom le, hogy ez a Monostor nevű birtok hajdan nagyobb kiterjedésű volt; sőt azt is megállapíthatom, hogy eredetileg Monostornak nem azt a területet nevezték, amelyet most már régtől fogva ezzel a névvel jelölnek. Mindjárt az ásatás leírásának elején reámutattam arra, hogy a templomdombnak csak egy negyedrésze fekszik a hadházi Monostoron, háromnegyedrésze pedig a gazdasági akadémia földjére esik; ezt azonban Debrecen és Hadház osztozkodásakor nem számított-

ták Monostorhoz, hanem 1866-ig mint a debreceni bellegelő földek tartozéka szerepelt. Már pedig el nem képzelhető, hogy a templomot annak idejében egynegyed részben egyik, háromnegyed részben másik falu vagy város határára építették volna. Hiteles adatok hiánya miatt egyelőre nem dönthetjük el, hogy mikor és miért helyezték el úgy, amint ma van, a határjeleket Debrecen és Hadház, illetőleg a debreceni belső legelő eme része és Monostor között? Tévés és helytelen közvetlenül a Nagyerdőn túl levő területnek „Parlag” — „Pallag” s az Akadémiának „pallagi” elnevezése. Mert ez a terület sohasem tartozott a véle északkelet és kelet felől szomszédos „Parlag” falvához: ámbár a XVI. században az innen származott Parlaghi-család is birtokos Monostoron. Szinte bizonyos, hogy hosszú ideig ez a Nagyerdő alatti terület volt a Monostor nevű possessio, melyet az Anjou-kor elején Szalók-Monostorának neveztek. A most Monostor névvel jelölt debreceni és hadházi részeket pedig ugyanakkor *Mihálylakának* hívták. Mindkét birtok ugyanazon nemzetség, a Nyíren megtelepedett gazdag és hatalmas Gut-Keled nemzetség ősi birtoka volt, melynek közös jellege a XIV. század elején már megszűnt. Mihálylaka a Várdai ágnek, Monostor az Apa-bán- vagy a Raszinya-keresztúri al-ágnek jutott. Csakhogy Monostoron a XIII. század végén más urat is találunk, a szintén előkelő Hont-Pázmán nemzetségbeli Szalókot, akinek felesége Debreczeni András leánya, Margit volt, Dózsa mesternek, Róbert Károly király későbbi híres nádorának húga. Nem tudjuk, mikép furakodott be Szalók comes a Guth-Keledék patrimoniumába; zálogbavétel-e vagy pedig a felesége révén, amely esetben Szalók ispán úr szőben forgó részét már a Debreczeni családnak is birnia kellett, amire nézve van is némi lámpontunk. Szalók de genere Hont-Pázmán istenfélő, jámbor lélek volt s mivel Isten módot is adott neki hozzá, gazdag emberek akkori szokása szerint, lelke örök üdvösségéért monostort építtetett a Nagyerdő alatt, talán a debrecen — sámsóni vasút kanyarulatánál levő kisebb dombon, mely szintén tele van téglatornyokkal. 1280—1290 körül történt ez. Az új monostort róla kezdték nevezni.² És ezzel maig megmaradt nevet adott a monostor körül lévő területnek, meg az ott települt falunak. Bunyitay „A váradi püspökség története”-ben az ismeretlen rendű monostorok közé sorozza Szalók-Monostorát. Egy jóval későbbi eredetű csipetnyi adat azt sejteti, hogy Szalók úr paulinus barátokkal népesítette be új monostorát.³ Annnyival inkább valószínű ez, mert Szent-Pál magyar remetéi épen a XIII. század végén kezdtek elterjedni hazánkban.

Hogy már ebben az időben külön plebániája is

¹ Debrecen határának XVIII. századbeli térképén, melyet a város múzeuma őriz, a monostori határ a templom környékén hátrább, Hadházhoz valamivel közelebb vonul el: úgyhogy a templomdomb egészen a debreceni bellegelőre esik.

² Bunyitay V.: A váradi püspökség története, II. 429. l. („Tabellarius decimationis cutelli de Nyr... Item villa Zoluoc comitis monasteria nova”... Bécsi császári udvari levéltár.)

³ Zichy Okm. Tár. VIII. 382. l. Zsigmond király tilalmazza Debrecen város közönségét Várdai Miklósnak Monostor nevű birtokához tartozó Szentpálteleki pusztájának károsításától.

volt Monostornak, azt az 1332. évi pápai tized-jegyzékből következtethetjük, amelynek tanúsága szerint Izsák monostori pap hat garas tizedet tartozott fizetni az üres pápai pénztárba.¹ A következő évek tized-jegyzékei nem említik a monostori papot. Ellenben ismerjük a birtokosait, akik a XIV. század harmadik évtizedében egytől-egyik a Gut-Keled nemzetség tagjai. Ilyen István, fia Apa comesnek és unokája Apa bánnak.² István úr 1336-ban monostori udvarházában lakik.³ Ugyanezen oklevél monostori nemesekül nevezi meg Keledfia István fiait: Domokost, Lászlót és Keledet.⁴ Ellenben a Hont-Pázmán nemzetségnek egyetlen sarját sem találjuk ezen idő után Monostor vagy részei birtokában. Se a Batthyániakat, se a Czibakokat és Sztáriakat, noha mindhárom család Szalók nagyapjától vette eredetét s noha Szalóknak Péter nevű unokáját tartják a Batthyáni-család ősenek.⁵ Debrecen vidékén mindhárom családnak szép birtokai voltak.

Apafia István mag nélkül halt meg 1342-ben. Birtokai a fiskusra néztek. Zsámboki Giletfia Miklós nádor meg a testvére szerették volna tehát királyi adományul megkapni a gazdátlan jószágokat. Már beiktatáshoz készültek, amikor előállottak a rokonok s tiltakoztak a beiktatás ellen. Az ellenmondó rokonok Apa bán András és Csépán nevű testvéreinek unokái, illetve dédunokái valának. András leszármazói a Baeskaik, Csépán ivadékaik pedig a Berencsik, később Anarcsik (néha Kenézik) és anarcsik Tegez nevet viselték. Ez utóbbi ágon akkor Csépánfia Keledfia István gyermekei, az imént is említett Domokos, László és Keled éltek.⁶

(Folytatjuk.)

TANÜGY.

A debreceni egyetem sorsa ismét haladt egy lépéssel előbbre. A kultuszminiszter jóváhagyta az egyetemi kórház összes terveit s midőn erről az elhatározásáról a várost értesítette, egyúttal kijelentette, hogy mihelyt törvényerőre emelkedik, megkezdik az egyetem építésének előmunkálatait.

Az Országos Református Tanáregyesület 1912. évi május hó 29. és 30. napjain Zilahon tartja XI-ik rendes közgyűlését. Műsora: Május hó 29-én, szerdán

¹ Monumenta Vaticana Hungariae. Rationes collectorum Pontificiorum. 28—1375. „Ysaak sacerdos de villa Monostor solvit VI grossos pro decima primi anni”. V. ö. Bunyitay id. m. II. 429.

² Wertner M. (Magyar nemzetségek története a XIV. sz. közepéig. I. 277.) Apa-nak, Karácsonyi J. pedig (hasznos című műve II. 57.) Apaj-nak írja őket. Azt hiszem Wertner jár el helyesebben. Mert Debrecen egyik ősrégi erdőbirtoka, mely valamikor szintén Gut-Keledéké lehetett, épen Apa báné és Apa Comesé, úgy a legtöbb régi oklevél írása, mint a mai köznyelv szerint Apafája és nem Apaj-fája nevet viseli. Egyszer: Apáfája. V. ö. Apafi-család nevével.

³ Zichy-család okl. I. 266. 271. 480. 484.

⁴ V. ö. Karácsonyi J. id. m. II. 220. és Anjou k. új Okmt. V. 46.

⁵ Turul 1911. évf. 35—38. l. Adalékok a Gut-Keled nemzetséghez. Eckhart Ferenctől, a gróf Vay-család berkeszi levéltárából.

d. e. fél kilenc órakor istenítisztelet a református templomban. Imádkozik Kerekes András, a Wesselényi-kollégium vallásánára. Május hó 29-én, szerdán d. e. 10 órakor az egyesület közgyűlése a Wesselényi-kollégium disztermében. Tárgyak: 1. A közgyűlés megnyitása. 2. Üdvözlések. 3. Kálvinista tradíciók és modern nevelés. Felolvasás Csürös Ferenc dr. debreceni főgimnáziumi tanártól. 4. A Wesselényi kollégium Uránia-színháza. Ismerteli Nagy Sándor, a Wesselényi-kollégium tanára. Május hó 30-án, csütörtökön d. e. 9 órakor a közgyűlés folytatása. 1. A stílus és fogalmazási képesség művelése a középiskolában. Felolvasás Márk Imre hajdúnánási főgimnáziumi tanártól. 2. Mi módon lehetne latin tanításunk színvonalát emelni? Felolvasás Bessenyei Lajos dr. hajdúböszörményi főgimnáziumi tanártól. 3. Tanárkari vélemények a természetrajzi tanterv reformjáról. Előterjesztés Szilády Zoltán dr., Bethlen-kollégiumi rendes-egyetemi m.-tanártól. 4. A főjegyző kinyomtatott jelentésének tudomásul vétele. 5. A kinyomtatott pénztári jelentés tudomásul vétele s a pénztárnok fölmentése. 6. A választmány jelentései. 7. Indítványok. 8. A közgyűlés berekesztése. Május hó 29-én, szerdán d. u. 5 órakor a Wesselényi-kollégium rajztermében (II. emelet) a vallásánárok szakértekezletei tartanak. Tárgyak: 1. A tanterv és módszeres utasítások kérdése. Előterjesztés S. Szabó Józseftől. 2. Az iskolai vallásos egyesületek ügye. Előadó Lic. Rácz Kálmán. 3. A vallásánár a középiskolák internátusában. Előadó Kerekes András. 4. A felsőbb leányiskolai vallásánítás ügyében indítvány a miskolci felsőbb leányiskola tanárkarától. 5. Ésetleges egyéb indítványok. Vasúti kedvezményes jegyekért Szabó Márton dr. központi jegyzőhöz (Debrecen főiskola) kell fordulni.

A főiskolai igazgatótanács múlt heti kerületi gyűlést előkészítő üléséről közöljük röviden a következőket: Az elnöki jelentések után tárgyalta az ülés Sass Béla árnaz indítványát, hogy az egyházkerület a debreceni egyetem theologiai fakultása részére megajánlott évi 70,000 korona hozzájárulását, a theologiai fakultás számára teendő egymilliónégy százezer koronás örök alapítvánnyal váltsa meg. Az alapítványi összeget a Konventől, mint kölcsönt vegye föl s a fölajánlott évi 70,000 koronás hozzájárulást évenként tőkésítse. — Javasolja az igazgató-tanács, hogy az 1912—13. tanévvel léptesse életbe az átdolgozott s sokkal modernebb s most beterjesztendő átdolgozott tanulmányi rendet a jogi és theologiai fakultásokra: az igen szükségessé vált hatodik theologiai tanszék felállítását, melyre az alap már meg van Degenfeld Imre gróf erre a célra tett első alapítványában. Az új tanulmányi rend életbeléptetésével természetesen átdolgozásra szorulnak az iskolai törvények is és ezeknek revideálásával a karok dékánját bizta meg az igazgatótanács. — A bölcsészeti akadémián szervezett német tanszékre Kayblinger Fülöp dr. és Wéber Arthur pesti középiskolai tanárokat és Matolcsy László debreceni tanárt, a gimnáziumnál úgynevezett latin-görög tanszékre Bessenyei Ferenc dr.-t, Rabold Gusztávot, Czebe Gyula dr.-t, a gimnáziumnál a földrajz-történelmi tanszékre Ozsváth Ödönt, Visegrády J. dr.-t és Arday Pál dr.-t, a tanítóképezdén a földrajz-történelmi tanszékre pedig Ecsedy István dr.-t, Ozsváth Ödönt, Visegrádi Jó-

zsef dr.-t, Arday Pál dr.-t és Diószegi András dr.-t jelölték.

Magyar iskolát nyitottak New-Yorkban, a saját templomuk alatt lévő iskolában, Gerenday László segédlelkész vezetése alatt; április 20-án nyílt meg az iskola s az első alkalommal 21 gyermek jelent meg. Azon idő alatt, amíg a városi Public School tart, vagyis július elsejéig, a magyar iskola minden szombaton d. e. 9 órától déli 12 óráig tart; július és augusztus hónapokban, vagyis a nyári szünet alatt azonban mindennap délelőtt 9 órától déli 12 óráig lesz magyar iskola. Az iskolába valláskülönbség nélkül, ingyen vesznek fel gyermekeket, hol magyarul írni, magyarul olvasni s a magyar földrajzra és a magyar történelre taníttatnak. Ezenkívül külön vasárnapi iskola is van a református vallású gyermekek részére, minden vasárnap délután fél 3 órától fél 4 óráig; ekkor a református vallásúakat tanítják a református vallásra és énekekre. Örömmel adunk hírt ezekről az erőnyereségekről.

Fölvétel a debreceni refor. tanítóképző intézetbe. A debreceni református tanítóképző intézet első osztályába a következő 1912—13. iskolai évre 40 növendék vétetik fel. A felvételi kérvények keresztlevel, iskolai, orvosi, himlőoltási, esetleg a szülők vagyoni állapotát feltűntető bizonyítvánnyal, felszerelve június hó 15-ik napjáig adandók be az igazgatósághoz. A folyamodás eredményéről, valamint a tápintézetbe való felvételtől a tanulók legkésőbb július 10-ig értesíttetnek. A fölvétel csak akkor lesz végérvényes, ha a felvett növendék zenei hallása s egészségi állapota a szeptember hó első napjaiban tartandó felülvizsgálat alkalmával a követelményeknek megfelel. Debrecen, 1912 május hó 10. *Igazgatóság.*

A debreceni református egyház tanítónőkészítő intézete első osztályába az 1912—13. isk. évre 30 (esetleg az egyházkerületi végzés értelmében püspöki engedéllyel még 10) növendéket veszünk fel. Tandíj 70 korona; egyéb járulékok (dologiak, nyugdíj, zongorahasználati díj, kifli-pérez) 40 korona. A felvételre vonatkozó kérvények IV. polg. oszt. bizonyítvánnyal, keresztlevellel, orvosi bizonyítvánnyal felszerelve június hó folyamán az igazgatósághoz küldendők. Az internátusba leendő felvétel a kérvényben fölemlítendő; az internátusi díj egy évre 500 korona. Debrecen, 1912 május hó. *Az igazgatóság.*

IRODALOM.

Irodalmi pályázat.

A debreceni Csokonai-kör Lőkövits Arthur adományából pályázatot hirdet a következő költői tételre.

„Szatira, mely foglalkozhatik akár általános emberi gyöngeségekkel, akár magyar társadalmi ferdeségekkel”.

Július 300 korona. A más kezével írott jelíges levéllel ellátott pályaművek 1913 október 15-ig adhatók be a kör titkári hivatalához. (Debrecen, Reáliskola-u. 2.)

A Debreceni Grammatika forrása:

Földi János nyelvkönyve.

Száz, száztíz évvel ezelőtt kevés emlegettebb könyv volt a magyar irodalomban, mint a Debreceni Grammatika. Hívei, főképp az orthologus írók és tudósok váltig ragaszkodtak hozzá, ellenei, elsősorban a neologusok, rendületlenül ostromolták, sőt Kazinczy és Toldy valósággal veszett híret költötték. Erről a nagyjelentőségű tudományos munkáról régen azt tartotta, mint hiteles hagyományt, az irodalomtörténet, hogy Földi János pályaművéből keletkezett, négy debreceni tudós, Benedek Mihály superintendens, Hunyadi Ferenc professor, Szikszay György pap és Domokos Lajos főbíró készítették és bocsátották közre 1795-ben; később az irodalomtörténetben az a valószínű föltevés is megállott — éppen e sorok írója állította fel vagy 20 évvel ezelőtt — hogy ami jó található a Debreceni Grammatikában, az mind Földitől ered, ami pedig rossz, azért a debreceni átdolgozók viselik a felelősséget. De sem a hiteles hagyomány, sem a valószínű föltevés nem válhatott kétségtelen bizonyítékká, mert hiányzott az összehasonlítás alapja: Földi Jánosnak, a híres természetudomásnak, a Csokonai egyik költőmesterének nyelv-tudományi munkája. Nehány évvel ezelőtt azonban megkerült a Földi pályaművének egy kisebb része, most pedig napfényre jutott az egész kézirat a marosvásárhelyi Teleki-könyvtárból, sőt felfedezője, Gulyás Károly közé is tette a *Régi Magyar Könyvtárban*.

Ebből a szinte csodásan megmaradt és immár ki is nyomtatott kéziratból nyilvánvaló lett, hogy az irodalomtörténet jó nyomon járt: a hagyomány is, a föltevés is beigazolódott. Most már kétségtelenül bizonyos, hogy a Debreceni Grammatika nem egyéb, mint a Földi pályaművének, a most megtalált Magyar nyelvkönyvnek átdolgozása, még pedig a legtöbb pontban nem javított, hanem rontott átdolgozása. A debreceni tudósok Földi munkáját azzal rontották meg, magának Földinek a hírnevét is sokáig azzal homályosították el, hogy elítélték a nyelvújítást, sőt akaratlanul Földit is úgy tüntették föl, hogy a magyar nyelvnek és irodalomnak, általában az egész magyar szellemi életnek ezen akkor legfontosabb kérdésében velök egyet értene. Pedig Földi-nek a nyelvújítás terén *Kazinczy* volt a követője, ellenben a *Debreceni Grammatika*-nak a hirhedt *Mondolat* lett a következménye.

Kardos Albert.

KÜLÖNFÉLÉK.

A makói nagy napok.

Valóban nagy napok voltak. Ember emlékezet óta nem volt református püspök Makón; érthető tehát, hogy mily forró szeretettel fogadták s látták ott a hívek, sőt helyesebben az egész város, a Kálvineum-ünnepre érkező püspököt.

Dr. Baltazár Dezső kísérelővel május 11-én, délelőtt érkezett Szegedre, hol a szegedi presbiterium várta az állomáson. Diadallal vitték őt be magukhoz, hol tisztességére presbiteri diszgyűlést tartottak. Megmutatták azután az új egyházi bérpalotát. Délben az egyház ebédet adott az állomáson a püspök tiszteletére, ki onnan a makóiak feldiszített különmótoros vonatján indult Makóra. Elébe jöttek Szegedre már a makói presbiterek; majd a megye határában, a kiszombori állomáson a megye küldöttsége várta s tisztelegtek előtte. A makói állomáson Galambos polgármester fogadta a kedves vendéget, kinek kíséretében hosszú kocsisor indult el mintegy 4000 iskolás gyerek sorfala között a belvárosi templomhoz, hol aztán a délutáni Istentiszteletet (egy rövid imát) óriási közönség előtt püspök úr végezte. Majd különféle küldöttségek (17) tisztelegtek. Este a lelkészelnök vendégszerető házában volt ünnepi vacsora; ez alatt a szomszédos kivilágított toronyban toronyzene s a városi dalegylet által szerenádnak volt.

Másnap, 12-én, vasárnap délelőtti vendégszónokok predikáltak a Kálvineum ügyéről; a belvárosi templomban Uray Sándor debreceni lelkész, az újvárosban pedig Kozma Zsigmond nagybajomi lelkész hirdették az irgalmasság evangéliumát s kértek adományokat a perselybe. Gyűlt is bőséggel. Majd a délelőtti folyamán püspök úr látogatásokat tett: délben Berezky László újvárosi lelkész adott ebédet.

Délután 1/25 órakor tartatott meg a Kálvineum-ünnep, a zsúfolásig megtelt színházban, a következő programmal: 1. Prológ. Irta: Nagy Károly református lelkész, előadta: Nagy Margit kisasszony. 2. Isten dicsősége. Énekelt a vegyeskar. 3. Megnyitó beszéd. Tartotta: Nagy Károly elnök-lelkész, kir. tanácsos. 4. „Istenért, szabadságért“. Melodráma. Írták: Szuhay Benedek, Fövényessy Bertalan. Előadta: Berezky László lelkész (kisérettel). 5. Költőnői énekből felolvasott: Szabolcska Mihály temesvári református lelkész. 6. a) „Vasárnap reggel“, b) „E dal a szerelem igéje“ (keltős). Énekelték: Rotter Gyuláné úrnő és Wagner Márton. 7. Ünnepi beszéd. Tartotta: főtiszteletű és méltóságos dr. Baltazár Dezső úr, a tiszántúli református egyházkerület püspöke. 8. „Nászút Hardangerben“. Énekelt a vegyes-

kar. 9. Népdalok. Énekelté : Darabos Lajos hódmezővásárhelyi kántor. 10. a) „A főpap imája”, b) „Kurucdalok”. Énekelté : Jánosi Antal püspökladányi kántor. 11. Rákóczi induló. Zongorán előadták : Hervay Istvánné és dr. Bánffy Józsefné úrnők. 12. Bezáró beszéd. Tartotta : Futó Zoltán szentesi református lelkész. Este még táncmulatság volt. Az elszámolás még nem történt meg, de hisszük, hogy az eredmény az elsők közé tartozik. Áldott legyen a mi kis árváinkért buzgólkodó makói atyafiak jó lelke!!

(Jelenvolt.)

*

A Kálvineum ügye Amerikában is hódít. Főtiszt. püspök úr felkérő levelére Kúthy Zoltán newyorki lelkész-esperes gyűjtést indított az ott élő magyar hittestvérek között s mint az amerikai „Református Híradó”-ból olvassuk, már is örvendetes buzgalommal adakoznak a hívek. Isten áldása legyen az ő filléreiken is!

A Titaniekal együtt elsúlyedtek a Debreceni Protestáns Lap április 6-iki számai is, a hajón szállított postai küldeményben. Szomorú emlékezetesség számunkra, hogy amerikai előfizetőink most reklamájként ezt a lappéldányt. A reklamációkat nagybárra olyan képes lapokon vesszük, melyeken a hatalmas tengerjáró óriás szinte félelmetes képe látható. És ez a kolosszus igazán titáni erejével is gyöngy volt, semmi volt a jéghegy előtt. Koporsójává lett azoknak, akik reá bízták az életüket; — s ami a legkevesebb, de reánk mégis oly meghatározó: koporsójává lett a Debreceni Protestáns Lap egynehány példányának is.

A debreceni Kálvineum-ünnep programja megjelent. Főbb részleteiben im közöljük: 1. Május 18-án, szombaton d. u. 3 órakor orgona-hangverseny, Hammerstädter János orgonaművész, Szönyey Ilonka és Jánossy Antal püspökladányi kántor közreműködésével a református nagytemplomban. (Belépő-díj nincs. Fentartott helyek a Csáthy könyvkereskedésben kaphatók. Perselypénz a Kálvineum javára.) 2. Színházi hangverseny, ugyancsak május 18-án, este 8 órai kezdettel, a debreceni Városi Dalegylet, az Egyetértés dalegylet, a főiskolai Kántus, a debreceni „Zenekedvelők körének” női kara és zenekara, továbbá Fábry Irma, Füredy József, Füredy Samu, W. Hammerstädter János, Szönyey Ilonka, a debreceni Zenede tanárai közreműködésével, a városi színházban. A 9 pontból álló, magas művészi nivóju hangversenyszámok közé illeszkedik dr. Baltazár Dezső püspök ünnepi beszéde. (Jegyek, a rendes színházi helyárak 25 százalékos emelésével előre válthatók Csáthynál, az előadás napján a pénztárnál.) 3. Május 19-én, vasárnap d. e. 9 órakor alkalmi Isten-

tisztelet a Kossuth-utcai református templomban. Szónok : Soltész Elemér nagybányai református lelkész. Közben énekel a református leánynevelő-intézet énekkara. (Perselypénz a Kálvineum javára.) — 4. Ugyancsak május 19-én, d. e. 11 órakor, második orgonahangverseny a Kossuth-utcai templomban, a fentebb jelzett szereplőkkel, de teljesen más műsorral. (Belépti-díj nincs; fenntartott hely kapható Csáthynál; perselypénz a Kálvineum javára.) 5. Az előző napi műsorral, május 19-én, d. u. 5 órakor (tekintettel a vidéki vendégekre) színházi hangverseny (az előző napi feltételek mellett). — Legyünk ott s aldozzunk a szent oltárokon mindnyájan!

Helyreigazítás. Lapunk múltkori számában tévesen közöltük a debreceni egyházmegye június 12-iki, Bakonszegen tartandó értekezletének egyik pontját. E szerint a helyes program ez: predikál Uray Sándor debreceni lelkész. Szabad előadást tart dr. Szücs Géza debreceni ügyvéd, egyházmegyei ügyész; értekezést tart *Bence Péter derecskei tanító*. — Főtiszt. püspök úr is részt fog venni az értekezleten.

Halálozás. *Vámossy Mihály* kir. tanácsos, a budapesti református főgimnázium nyug. igazgatója, 85 éves korában, e hó 10-én, este 7 órakor meghalt. Az elhunyt 62 évet töltött a tanügy szolgálatában, a református főgimnáziumban pedig 48 évig tanárkodott és 30 évig volt igazgató. Temetése vasárnap délután 5 órakor Leányfaluban ment végbe. A B. F. R. A.!

Orgonamegrendelés. Magyarországot (Kolozs m.) község a temploma részére szükséges új orgonát az 51 éve fennálló Országh Sándor és fia orgona- és harmonium gyáros cégnél rendelte meg. A műimpozáns gothikus szekrényben, a legújabb csőrendszer szerint teljes sípsorral készül és a nyár folyamán lesz a használatnak átadva.

Konfirmáció Debrecenben. A konfirmációt Debrecenben ős szokás szerint áldozócsütörtökön végzik. A fiúk a Kis-, a lányok pedig a Nagytemplomban konfirmáltak. Ezt a kedves, szép szertartást az idén a fiúknál Könyves Tóth Kálmán, a lányoknál dr. Baltazár Dezső teljesítették. Ez évben 773 növendék részesült hiterősítő oktatásban. Ezúttal a konfirmációnál nagy nyereségről is adhatunk hírt. Ugyanis összegyűjtettek a tanyai iskolákba járó, 12 évet betöltő növendékek is (mintegy 70–80-an), kik ott az állami tanítók részéről (kik mind reformátusok) előzetes oktatásban részesültek s most a városban a többi növendékekkel együtt részesültek az úri szent vacsorában. A tanyai konfirmándusok összegyűjtése, valamint az ottani gyermekek hitoktatásáról való gondoskodás Szele György lelkész, iskolaszéki elnök érdeme, ki teljesen csendben végezte a szétszórta csontok összegyűjtésének prófétai munkáját. A konfirmándusok május 19-én részesülnek először az úri szent vacsorában.

Protestáns liberalizmus. E cím alatt indult vitának váratlan visszhangja támadt a „Sárospataki Ref. Lapok“-ban közölt megnyitó beszédben. Ez a különben jó szándékú nyilatkozat teljesen a Spruchkollégium és a fajgyűlölet álláspontjára helyezkedik. S bátran záródhatnék ezzel a kijelentéssel: inkvizíciót, progromot és idomított papokat. Nemhogy szabdelvűség, de hit sincs benne; bizalom az egyház és az evangélium igazságaihoz és bizalom a magyar faj lehetőségéhez és jövődjéhez. Ellenben látszik benne túlhajtás a helyes álláspont védelmében és az idegen eszköz alkalmazásához való hajlandóság. Ennek fenforgását annál a pontnál véljük megállapítani, amely szerintünk végeredményében a delator-ságot, a besúgást és árulkodást fogná nálunk meghonosítani, ha t. i. mi szabadságszerető reformátusok odasülyedhetnénk és ennek az iránynak már kezdetben ellene nem állanánk. Értjük az Aczél Gáspár-féle esetet, amely esetben mi nemcsak az Aczél Gáspár elme-futtatását helytelenítjük, hanem azt a körülményt is látjuk, hogy itt besúgó szerepelt. Azzal, aki a tan ellen hibázott, ám tessék eljárni a legszigorúbban, de azt az eljárást, mely az emberi méltóságot a gyűlöletnek rendelte alá, ne tessék még hallgatagon se helyeselni, hanem hasonló szigorúsággal visszautasítani. Ezt tettük mi, nem az A. G. iránti pajtás-ságból, hiszen tanítását elítéltük, hanem a protestantizmus nagy elveinek és szabadságszerető szellemének követelménye szerint.

A Kálvinista Diák-Szövetség Debrecenben fogja megtartani ezévi nagy gyűlését, még pedig, ha az idő engedi, a Nagyerdőn regényes sátorlábor alatt, ha az idő alkalmatlan lenne, a vén debreceni kollégiumban. A K. D. Sz. részéről Viktor János titkár jött el hozzánk megbeszél. ezeket a dolgokat és kérte a kollégium igazgatóságától a gyűléstartási engedélyt, esetleg a kollégium megfelelő helyiségeinek átengedését és a főiskolai tápintézet igénybe vételét. Az engedély tárgyában az igazgatóság a helybeli egyházhoz, illetve a városhoz utasítja a M. K. D. Sz.-t; az oratóriumot és az esetleg üres lakószobákat rendelkezésre bocsátja s megengedi, hogy a főiskolai tápintézet önköltségi árban igénybe vehető legyen. A külsőségekben is festői látványt nyújtó gyűlés jún. hó 29-én kezdődne és egy hétig tartana. Ez idő alatt kint a szabadban tartózkodnának a magyar kálvinista diákok és gyűlésezéssel, játékokkal töltenék az időt.

Bartha Mór † Lapunk zártakor vesszük a hírét, hogy Bartha Mór gacsályi lelkipásztor, volt 48-as honvéd, hosszabb ideig a Debrecen c. lap

szerkesztője, 82 éves korában elhunyt. A mindvégig derült kedélyű, vaserejű férfi nagyon sok megpróbáltatáson ment keresztül. Szomorú találkozása a véletlennek, hogy egykori lapja, melytől már több mint 10 éve hogy megvált, épen az ő halála napján megbukott. Hozzánk még az a körülmény is szorosan fűzte Bartha Mórt, hogy fia, dr. Bartha Béla sokáig jogakadémiai tanár volt a kollégiumban. Áldott legyen a hű pásztor emlékezete. A B. F. R. A.

Veszteségeink az 1910. évben. A m. kir. kormány legutóbbi, az ország közállapotáról szóló jelentése és statisztikai évkönyve alapján közöljük itt röviden összefoglalva, e lap olvasóközönségének tájékozására és tanúságára az 1910. évben ért egyházi veszteségeinket. Az ág. h. ev. egyház vesztesége 1910. évben a gyermekek vallására vonatkozó megegyezéseknél (a nyereség-veszteséget leszámítva) 447, (az 1868. évi 53. t.-c. 12. §-ához viszonyítva 223.5); áttérés folytán 284; felekezetből való kilépés folytán (a visszatértek levonásával 122, összesen 853. Kivándorlás folytán (a visszavándoroltak levonásával) 6.319. A református egyház vesztesége a gyermekek vallására vonatkozó megegyezéseknél (a nyereség-veszteséget leszámítva) 433, (az 1868. évi LIII. t.-c. 12. §-ához viszonyítva 216.5); áttérés folytán 358; felekezetből való kilépés folytán (a visszatértek levonásával) 291, összesen 1082. Kivándorlás folytán (a visszavándoroltak levonásával): 4.552.

Német evangéliumi népszövetség alakult legközelebb Németországban, melynek célja munkára, küzdelemre egyesíteni mindazokat, kik szeretik az Úr Jézust, az evangéliumot, evangéliumi egyházat és hazát. Ezért is jelmondatuk: „Krisztusért, evangéliumért, egyházért és hazáért“. Jó lenne, ha mi református és evangélikus egyházaink hivei is szövetkeznének egymással e jeligék alatt egy dicsőséges nagy munkára, hogy ne szakasztanak el Krisztus táborát, evangéliumát, egyházát és hazánkat annyi sok felé, mint jelenleg próbálják egyesek és testületek.

Nyomor a háború miatt. Nőttön-nő Olaszországban a háború miatt a nyomorúság. Megdőbbségek adatokat közöl erről egy milanoi látírat. A déli tartományokban, különösen Apuliában, a kormány inséges munkákat rendelt el. Lombardiában és más vidékeken szörnyen szenved a lakosság az ipar pangása miatt. Milanóban harmincezer munkás dologtalan. Pénteken a dologtalan munkások küldöttsége elment a prefektushoz, aki segítséget ígért nekik.

Gyász hír. Borosjenői Rontsik Sándor, volt szolgabíró, pénzügyi titkár, 66 éves korában, folyó hó 10-én, Székelyudvarhelyen elhunyt. A megboldogult fia volt Rontsik Sándor egykori nyírmédgyesi lelkésznek s

THURZÓFÜRED

6 heti tartózkodás után 30 százalék árengedmény. Szobák egész idejére olesó átalányárban bérelhetők. Állandó fürdőorvos.

A déli szepességnek egy remeke, ősi fenyvesek közepette. Vasúti állomás Gölnicz-bánya. 572. m. Posta és táviráda helyben. ELSŐRANGÚ KLIMATIKUS GYÓGYHELY. Vizgyógyintézet, vizkurák, inhallációk, diétás kurák, szabad-, nap- és tófürdők, villanyozás és massage. Mindennemű idegbajok, légzési, emésztési, vérkeringési, anyagcsere és más egyéb bajok ellen. Igen védett hely, állandóan enyhe, szép tá-vaszi időjárás. Kitűnő konyha és olesó ellátás. Elő és utóidényben 30, július elejétől Prospektussal szolgál a fürdőigazgatóság.

testvérbátyja Rontsik Lajos debreceni árvaszéki ülnöknek. Egyházi életünk iránt mindenkor meleg szeretettel viseltetett. Áldott legyen emléke.

A chinai köztársaság alkotmányában van egy pont, ami bennünket is közelebbről érdekel. Ugyanis a polgárok különböző jogainak felsorolásában ott van a teljes vallásszabadság is. Közöljük teljes egészében ezt a kis részletet: „6. §. A polgárok a következő jogok élvezetébe lépnek: csupán a törvény alapján lehet őket szabadságuktól megfosztani, kihallgatni és elítélni, lakásaikba csupán a törvény értelmében szabad behatolni és ott kutatást tartani; birtokában vannak a sérthetetlen tulajdonjognak és a szabad iparüzésnek; véleményeiket szóval, írásban és nyomtatásban szabadon terjeszthetik; szabad gyülekezési és egyesülési jogok élvezete biztosított részükre; a levéltitok szabadsága; a költözködési szabadság joga; teljes vallásszabadság”. — Ime tehát a chinai birodalomra is ráillenek az Írás szavai: „Adtam te elődbe egy megnyílt ajtót, melyet senki be nem zárhat” — ezt mondja az Úr a filadelfiai gyülekezet Angyalának. (Jelen. III. 8.) Vajha ily nyitott ajtó lenne tehát a chinai birodalom is az evangelium számára. Foglaljuk imáinkba ezt a kegyes óhajtást!

A legöregebb tanár halála. Nagy részvét mellett temették el vasárnap délután Leányfalun Vámosy Mihály kir. tanácsos nyug. igazgatót, az ország középiskolai tanári karának szeniorát. Nyolevanöt éves korában jött el érte a halál. Vámosy Mihály tanárkodásának kezdete oly időpontra esik, amely fordulópontot képez a hazai középiskolák életének magyarrá és nemzetivé való átalakulásában. Az abszolutisztikus Bach-korszak megbukásakor történt, hogy a pesti református egyház vezetősége elhatározta, hogy a pesti lutheránusok példáját követve, nyilvános gimnáziumot állít föl. Ezek gyorsabb és könnyebb létesíthetése céljából átvette Gönczy Pálnak, a későbbi közoktatásügyi államtitkárnak jól virágzó magánalgimnáziumát s azt évenként egy-egy felsőbb osztállyal bővítette ki, úgy, hogy 1863 őszén már teljes nyolcosztályú nyilvános főgimnáziummal szolgálja a nemzeti tanügyet. Vámosy Mihály, aki azelőtt Gönczy iskolájában működött, így az új főgimnáziumnak történet- és magyarnyelvi tanára lett. Kevés tanár volt, akit annyira szerettek volna tanítványai, mint őt, aki erős nemzeti érzést csöpögtetett tanítványai lelkébe. Bár a felekezetek közötti egyetértés híve és szószólója volt, nyakas reformátusnak nevelte tanítványait. A harmincéves háború történetének s az előző, nyolevanéves németalföldi szabadságharcnak lelkes előadása közben nagy és lángoló szónoknak bizonyult. Volt tanítványai sorában orszá-

gos, sőt európai nevű emberekkel találkozunk, akik őszinte szívvel siratják elhunytát.

Az oláhok tizparanesolatát közli egy erdélyi „szaklap”. Közöljük. Nem kell hozzá kommentár!

I. Minden román kizáróan román nyelven dicserje az Istent.

II. Minden román csak román nőt vegyen el feleségül.

III. Minden román csak románul beszéljen gyermekeivel.

IV. Minden román császárhűségben nevelje gyermekeit igazi románokká.

V. Vésse minden román atya gyermekei szívébe, hogy csak román lehet a románnak igazi testvére.

VI. Meg kell értetni minden román gyermekkel, hogy csak ez a föld adhat nekik boldogulást és épen ezért tántoríthatatlanul ragaszkodjanak ősi földjükhöz.

VII. Világosítsd föl gyermekeidet, hogy ne forgolódjanak idegen urak között, mert ezek csak addig jők, amíg saját céljukra fölhasználhatják a románokat.

VIII. Törekedjék minden román gyarapítani földbirtokát.

IX. Ha fölösleges pénzed van, kizáróan román bankba vidd.

X. Tiltsd meg gyermekeidnek zsidó koresmák látogatásait. Magad is kerüld őket, mint a gyehenna tüzét.

XI. Bármilyen kevéssel, de erődhöz képest támogasd a román egyházakat és iskolákat.

XII. Istent kivéve, senkitől se félj és vakon kövesd vezetőidet. Mert ma már lehetetlen szicíliai vecsernye, vagy Szent Bertalanéj rendezése.

A szatmári Kálvineum-est jövedelméről még nem készült el teljes és befejezett elszámolás, amennyiben az adományok egyre gyűlnek az ottani lelkészi hivatalokhoz. Így például buzgó gyűjtés folyik most a zsidó polgártársak között. Maga az est jövedelme az előzetesen beérkezett adományokkal 4230 korona. Ezenkívül van még a szatmári egyházmegye 3000 koronás alapítványa; valamint az egyházmegye 66 lelkészének 100—100 koronás alapítványa. Megjegyzendő, hogy a szatmári egyházmegye világi alkotó tagjai is megtették ezt a személyenkénti 100—100 koronás alapítványt. Nagy buzgósággal gyűjtött már jóelőre a nemes célra dr. Lénárd István városi tanácsnok; ennek a gyűjtésnek az eredménye sem szerepel a végleges kimutatásban. Hogyha pedig a szatmári Kálvineum-esttel kapcsolatba hozható adományokat, bevételeket és alapítványokat mind összevesszük: 16 ezer koronát tesz az ki a Kálvineum javára!

Ösesanádon, a kanyargó Maros mentén vegyesen élnek a nemzetiségek és felekezetek. Vannak magyarok is szép számmal; de a többség oláh és rác. A

BUTOROK LEGOLCSÓBBAN **WEISZ GYULA**
BESZEREZHETŐK
ASZTALOS ÉS KÁRPITOSNÁL DEBRECZENBEN, SZÉCHENYI-UTCZA 19. :: TELEFON 918. SZ.

magyarok ez eredetileg színmagyar községből lassanként áthúzódtak Magyarcsanakra; ezt a községet a Maros választja el Ócsanádtól. Történt pedig, hogy tavaly két új templom építéséhez fogtak ott a hívek. Ócsanádon az oláhok gkath. templomot fundáltak; Magyarcsanakon a magyarok kakasos kálvinista templomot. És most jó a csattanó: a magyar kultuszminiszter az ócsanádi oláhok temploma javára 14 ezer korona segélyt engedélyezett, a magyar állam pénzéből... Hogy a magyarcsanádi kálvinisták mit kaptak, azt könnyű kitalálni: egy árva fillért se. Így van. Aki nem hiszi, kérdezze meg a magyarcsanádiak derék apostolától, Vadas Gyula atyánkfától. Ezt nevezik magyar nemzeti politikának.

Rövid hírek. Belgiumban 75 év alatt 10 ezer r. kath. lélek tért át a protestáns egyház kebelébe.

Az angol postaalkalmazottak 8000 bibliát küldtek ajándékba japán kollegáik részére.

A bibliát legújabbban lisu és laka-nyelvekre fordították le; mindkét nyelvtörzs Ázsiában, Tibet közelében van.

Persianov evangélista prédikátor legközelebb prédikáló körutat tett Szibériába, ahol sokan vannak még ma is, kik evangéliumi hitükért száműzettek oda. Ezek örömmel fogadták Persianov testvért és örültek, hogy most már Oroszországban is több szabadság van a vallás terén.

Schellenberg misszionáriust Déloroszában rablók megtámadták, összelőtték, ruháitól, kocsijától megfosztották és félholtan hagyták. Szolgája segítségével ugyan egy legközelebbi vonattal haza utazott. Otthon operálták is, de eredmény nélkül, mert még aznap meghalt.

Romániában is működött ilyen Németországból oda ment König Herman nevű evangélista, de belügyminiszteri rendeletre kitoloncolták.

U-Seelandban az iszákosokat a hatóság részeg állapotukban lefényképezteti.

A Panama csatorna építésénél 33 ezer munkás dolgozik s egyetlen egy sem iszik alkoholt. Csak így bírják el a munkát.

Rómában, a Szent-Péter templom közelében evangélikus templom épül.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA.

Szerkesztő helyettes: URAY SÁNDOR.

Pályázat.

A kisújszállási református főgymnasium igazgatótanácsa pályázatot hirdet az 1912–13. tanévre egy helyettes tanári tanszékre.

Pályázhatnak a magyar-német vagy német-latin nyelvekből képesített, református vallású tanárok és tanárjelöltek. Fizetés évi 1600 korona a főgymnasium pénztárából, havi előleges részletekben. A kellően felszerelt kérvények alantírt igazgató-tanácsi elnökhöz küldendők be f. évi június hó 15-ig.

Kisújszállás, 1912 ápril 30.

Nagy István,
ref. lelkész, ig. tan. elnök.

2810–1912. sz.

Pályázat

angolországi theologiai tanulmányi ösztöndíjra.

A magyarországi református egyház egyetemes konventjének elnöksége pályázatot hirdet két angolországi theologiai tanulmányi ösztöndíjra.

Egy-egy ösztöndíj összege évi 2000–2000 korona, mely havi előleges részletekben folyósítatik. Ezenkívül mindkét ösztöndíjas 200–200 korona útiköltség segélyben részesül, mely segélynek fele a kiutazás, fele pedig a hazautazás előtt adatik ki.

Ezen ösztöndíjak az 1912–13. iskolai évre adományoztatnak s azokra oly jeles előmenetelű, szorgalmas, kifogástalan viseletű református papjelöltek pályázhatnak, kik a theologiai tanfolyamnak legalább III. évfolyamát elvégezték s az angol nyelvben oly jártassággal bírnak, hogy az ily nyelvű egyetemi előadásokat sikerrel hallgathatják.

Az ösztöndíjas köteles folyó évi július 1-től számítva, egy teljes évet Angolországban tölteni s ez idő alatt valamelyik, esetleg a konventi elnökség által kijelölendő oítani seminarium vagy egyetemen theologiai és angol nyelvi tanulmányokkal úgy foglalkozni, hogy ezen külföldi egyetemen végzett tanév hazai theologiai tanulmányaiba beszámíttassék s az angol nyelvet szóban és írásban teljesen elsajátítsa. Az ösztöndíjas köteles végzett tanulmányait is igazolni, jegyzeteit — szükség esetén évközben is — a konventi elnökségnek kívánatra bemutatni.

A kiválasztott ösztöndíjas tanuló s ha még kis-korú, törvényes képviselője is, köteles az első ösztöndíjrészlet felvétele előtt oly értelmű nyilatkozatot aláírni, mely szerint kötelezi magát arra, hogy Angliából hazajövetelétől számított 5 éven belül Amerikába lelkészként való esetleges kiküldetését elfogadja s ott legalább 3 évig szolgál, ellen esetben pedig a reá fordított ösztöndíjat és útiköltség-segélyt a konventi elnökségnek visszatéríti.

A sajátkezüleg írt, bélyegtelen pályázati kérvények az illetékes theologiai akadémia igazgatójánál (dékánjánál) adandók be f. évi május hó 31. napjáig s ahhoz csatolandók eredetben vagy egyházi hatóság által hitelesített másolatban:

1. folyamodó keresztlevele,
2. a folyamodó szüleinek családi értesítője;
3. érettségi bizonyítvány;
4. theologiai akadémiai lecke-könyv;
5. folyamodó rövid, de kimerítő curriculum vitaeje;
6. az akadémia angol nyelvi előadójának bizonyítványa arról, hogy folyamodó az angol nyelvet mily mértékben bírja.

Kelt Budapesten, 1912 április 23-án.

A református egyetemes konvent elnöksége:

Gróf Degenfeld József,
főgondnok, világi elnök.

Dr. Antal Gábor,
püspök, lelkészi elnök.

Papi és katonai
egyenruhákat
fest és tisztít
Hrabéczy

gyár részvénytársaság
Debrecen, Széchényi-u. 42.
323. TELEFON 323.
Fiók felvételi üzletek:
Csapó-utca 30., Hatvan-utca 11.

Kálnai Lipót
üzlet felosztása

alkalmával megvásárolt sérvkötők, haskötők-
gummiharisnyákat olcsó áron árusítja

Vitárius Sándor

külföldön tanulmányozott keztyű és kötszerész mester

Debreczen, Piacz-u. 16.
Alföldi-palota épületében, József királyi herceg,
utczával éppen szemben.

MANDEL LIPÓT DEBRECZEN.

THE **VERA**

American Shoe

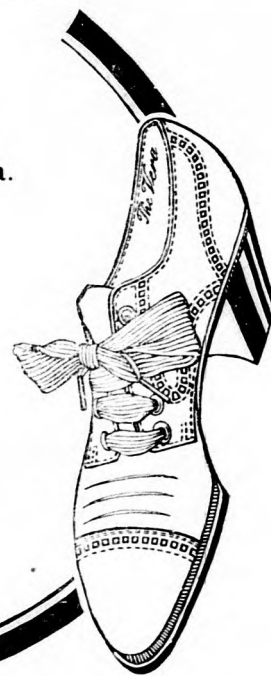
Kérje
képes ár-
jegyzékem.

Elsőrendű
cipők raktára.

Bevésett
szabott árak.

Nagy választék.

Helyi
és vidéki
Telefon
352.

Made by
Rice & Hutchins
Boston, Mass. U.S.A.

Debreczen sz. kir. város könyvnyomda-vállalata.

6h 2v